

Simone de Beauvoir in politično

Abstract

Simone de Beauvoir and the Political

The text discusses the understanding of the political in the works of Simone de Beauvoir. The political as an organized public activity was one of the main areas of her engagement, as well as her essayist and theoretical work. Nevertheless, her importance for the field of political theory is only rarely recognized. Simone de Beauvoir bases her understanding of politics and the political on two concepts: first one is equality, i.e. the notion that reason is equally divided among everyone. The second concept is an imperative that injustice (oppression and exclusion) must be resisted through transgressive collective action that erodes the oppression. Her interpretation of the relationship between the specific and the universal is also relevant for the ongoing polemics on identity politics - de Beauvoir claims that subjectivity is hybrid, and rejects the assumption of the substantiality of identity and the stability of communities. She emphasizes the differences in the concrete experiences of marginalized and oppressed people, but at the same time also recognizes the importance of shared experiences in the mobilization of political struggles. In her opinion, reflection on the systemic (re)production of injustices is necessary for discovering the common ground that forms the basis of struggle.

Keywords: Simone de Beauvoir, politics, equality, injustice, freedom, oppression, collective action

Metka Mencin Čeplak is an Assistant Professor at the Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, University of Ljubljana. She lectures on sociology of gender, feminism, identities, and the social aspects of health and disease (metka.mencin-ceplak@fdv.uni-lj.si).

Povzetek

Prispevek obravnava razumevanje političnega pri Simone de Beauvoir. Politika kot kolektivno organizirano javno delovanje je bila namreč eno glavnih področij njenega delovanja, pa tudi esejističnega in teoretskega dela, zato je indikativno, kako redko se tematizira njen prispevek k politični teoriji. Osnovni izhodišči njenega razumevanja politike in političnega sta enakost (razum je enakovredno porazdeljen med vse) in imperativ, da se je krivici (zatiranju in izključevanju) treba upreti s transgresivnim kolektivnim delovanjem, ki spodjeda zatiranje. Njeno razumevanje razmerij med specifičnim in univerzalnim je relevantno tudi za aktualne polemike o identitetnih politikah: Simone de Beauvoir predpostavlja hibridnost subjektivitete, zavrača predpostavko o substancialnosti identitet in stabilnih skupnostih ter

poudarja različnost izkušenj marginaliziranih in zatiranih, hkrati pa priznava pomen skupnih izkušenj v mobilizaciji političnih bojev. Da bi bilo mogoče odkriti, kar je zatiranim skupno, in na tem skupnem oblikovati skupne boje, je potrebna refleksija sistematičnega proizvajanja in reproduciranja krivice.

Ključne besede: Simone de Beauvoir, politika, enakost, krivica, svoboda, zatiranje, kolektivno delovanje

Metka Mencin Čeplak je docentka na Oddelku za sociologijo Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani. Predava sociologijo spolov, feminizem, identitete ter o družbenih vidikih zdravja in bolezni (metka.mencin-ceplak@fdv.uni-lj.si).

Politika (kot kolektivno organizirano javno delovanje) je bila eno glavnih področij pisanja in delovanja Simone de Beauvoir. Po drugi svetovni vojni se je odzivala na konkretne politične probleme: razpravljala je o socializmu, komunizmu, stalinizmu, kolaboraciji in odporu, nacizmu in zločinih nad človeštvom, rasizmu in kolonializmu, se javno angažirala v podporo Alžirkam in Alžircem zoper francosko kolonialno oblast, protestirala za pravico do splava itd. (za več glej Dauphin, 1999). Ob tem je odpirala številna teoretska vprašanja o neenakosti, izkoriščanju, represiji, svobodi in emancipaciji, zato je indikativno, kako redko je obravnavan njen prispevek k politični teoriji ter kako redke so reference na njena besedila o političnem in političnosti (izjema so nekatere feministične avtorice; za obširnejše analize glej Marso, 2017; Stavro, 2018).

Osnovni izhodišči njenega razumevanja politike in političnega (tu se omejujem predvsem na Drugi spol in Etiko dvoumnosti) sta enakost (razum je enakovredno porazdeljen med vse) in imperativ, da se je krivici (zatiranju in izključevanju) treba upreti s transgresivnim kolektivnim delovanjem, ki spodjeda zatiralske vrednote in prakse. Njeno razumevanje enakosti, krivice in političnega ima veliko skupnega z Ranciérom (prim. Ranciére, 1995a; 1995b; 2005), njena konceptualizacija razmerij v binarnih opozicijah z Derridajem (prim. Derrida, 1994), njeno zagovarjanje nehierarhičnosti in solidarnosti med različnimi emancipacijskimi zahtevami, pobudami in gibanji pa s predlogi, ki jih Chantal Mouffe (prim. Mouffe, 2018) naslavlja na leva gibanja.

S svojimi konceptualizacijami krivice, enakosti in svobode ter s poudarjanjem pomena izkušenj zatiranja v osebni in družbeni življenju je Simone de Beauvoir že v Drugem spolu (2013) politizirala eksistencialistični koncept subjektivitete in presegla individualistično etiko, njeno razumevanje razmerij med specifičnim in univerzalnim pa je relevantno tudi za aktualne polemike o identitetnih politikah. Poudarja namreč, da svoboda

ni absolutna, da jo omejujejo zgodovina, družbeni pogoji, ideologija, mreža diskurzov in drugih praks, ki proizvajajo in pozicionirajo subjekte in njihove izkušnje, ter že sam obstoj drugih. Svoboda je edini skupni temelj, ki nas veže, pravi avtorica, in svobodni smo šele, če v razmerje z drugimi vstopamo kot enakovredni drug drugemu, kar obširno utemeljuje v Etiki dvoumnosti (2014), v delu, ki je bilo prvič objavljeno leta 1947, torej dve leti pred *Drugim spolom*, kjer se tesno navezuje na koncepte, ki jih je razvila v Etiki. Z refleksijo zunanjih okoliščin, vsiljenih subjektivitetam, se distancira od voluntaristične, individualistične pozicije, hkrati pa opozarja, da različne okoliščine ter različne subjektne in identitetne pozicije proizvajajo različne izkušnje nesvobode in zatiranja; te izkušnje so kompleksne in neredko protislovne. S konceptualizacijo svobode kot relacijske, odnosne in vzajemne začrta tudi ključno značilnost političnega: svobodo lahko dosežemo samo, če smo svobodni vsi, to pa lahko dosežemo samo s kolektivnimi boji.

S poudarjanjem specifičnosti, raznolikosti, ambivalentnosti in protislovnosti izkušenj zatiranja (žensk in drugih drugih (Beauvoir, 2013), na primer starih, ki jim je posvetila obširno monografijo (Beauvoir, 2018)), ter specifičnosti pozicij v odnosu do oblasti oziroma moči problematizira idejo univerzalnosti, vendar se ji ne odpove, saj imajo te izkušnje vendarle nekaj skupnega: omalovaževanje, marginalizacijo in zatiranje, skratka krivico. Krivica se pojavi, ko je komu omejena svoboda s tem, ko mu oziroma ji je vsiljena pozicija drugega in se mu oziroma ji odreka lastnosti subjekta: drugi (ženske, stari, temnopolti, proletariat, kolonizirani itd.) so na primer zaznamovani s serijo vnaprejšnjih vrednostno obteženih/obremenjenih družbenih sodb, z interpelacijo v specifičen režim drugosti, kjer pomene nadzorujejo pogoji samega razmerja (Beauvoir, 2013).

Razlikovanje med sebstvom/subjektom in drugim samo po sebi seveda ni izvor krivice: S. de Beauvoir tako kot C. Lévi-Strauss trdi, da lahko razlikovanje med sabo in drugim zaznamuje recipročnost ali opozicija in antagonizem (ibid.: 2013). Krivične so neenakosti: temelj neenakosti so družbene hierarhije, ki se vzpostavljajo z razlikovanjem med tistimi, ki jih obravnavamo kot subjekte, in drugimi, ki jim odrekamo to zmožnost, pa naj gre za razlikovanje na osnovi spola, rase, razreda ali kaste. Ker se hierarhije legitimizirajo z naturalizacijo vzrokov neenakosti, je ključna naloga politike pokazati, da t. i. naravne razlike izhajajo iz družbenih razmerij/odnosov. Pri tem avtorica, kot sem omenila na začetku, izhaja iz predpostavke, da je razum enako porazdeljen med vse ljudi.

Izkušnje drugosti in krivičnosti so specifične in utelešene, hkrati pa umeščene na številna presečišča razrednega, rasnega, spolnega, zgodovinskega in drugačnega pozicioniranja. Specifične izkušnje zahtevajo

specifične odgovore, zahteve, taktike in strategije odpora, ki niso predvidljive; predvidljivi niso niti njihovi učinki: v Drugem spolu na primer avtorica poudarja, da se vsaka ženska z lastnim položajem spoprijema drugače, nobena pa ni razbremenjena vnaprejšnjih pričakovanj, ki jo omejujejo. Kot posameznice in skupine artikuliramo specifične izkušnje zatiranja ter sprejemamo odgovornost za to, da osmislimo lastno življenje in mu damo smisel z izbiro projektov. A s tem še ne moremo doseči svobode: to dosežemo le, če je svobodna vsaka, vsak – tako politično transformacijo pa je mogoče doseči le s kolektivnim angažmajem.

Simone de Beauvoir predpostavlja hibridnost subjektivitete, zavrača predpostavko o substancialnosti identitet in stabilnih skupnostih ter poudarja različnost izkušenj marginaliziranih in zatiranih (zaradi številnih osi podrejanja ter različnih kulturnih in zgodovinskih okoliščin). Vendar ne slavi fragmentacije, saj priznava pomen skupnih izkušenj (zatiranje, identiteta kot drugost) v mobilizaciji političnih bojev. Izkušnje žensk so različne, hkrati pa dovolj podobne, da upravičijo kategorijo ženska oziroma ženske; skupno v razliki omogoča komunikacijo med člani in članicami manjšin, ki spoštujejo partikularnost eksistence drugih. Da bi odkrile to, kar je zatiranim skupno, in na tem skupnem oblikovale skupne boje, je potrebna refleksija sistematičnega proizvodnje in reproduciranja krivice: ženskam so skupni pomeni, pripisani ženskosti (ibid.: 2013).

Politično mobilizacijo, ki jo zaznamujejo razlike, napetosti in povezanosti, Simone de Beauvoir povezuje z etičnim načelom, da ne morem biti svobodna, če niso svobodne tudi vse druge. Kot izhodišče kolektivnega delovanja torej izpostavlja boj zoper zatiranje, zato koalicije zatiranih, ki jih povezuje kolektivno delo, ne substancialne identitete, niso zgolj strateške. Cilj sodelovanja oziroma angažiranja v skupnih projektih na različnih ravneh (representacije, zakonodaja, vsakdanje prakse), ki predpostavlja hibridnost subjektivitete ter spoštovanje eksistence drugih in njihovih specifičnih izkušenj ter priznava vznikanje novih identitet, pa tudi raznolikost in razpršenost izvorov oblasti, ni nujno uspešno. Tudi ni le gola podpora projektom drugih – cilj oziroma zaveza, na kateri ta cilj temelji, je izboljšati človeška razmerja (Beauvoir, 2014).

Simone de Beauvoir je eksplicitno zavračala teleološki koncept zgodovinskega boja, vendar je hkrati poudarjala, da osvoboditev marginaliziranih in zatiranih skupin zahteva konec izkoriščanja, cilj, ki daje smisel našim dejanjem: »Naloge, ki si jih zadajamo in ki so naše, čeprav presegajo meje naših življenj, ne smejo iskati smisla v mitičnem koncu Zgodovine, ampak morajo osmisлити same sebe« (ibid.: 117).

Literatura

- Beauvoir, Simone de (2013): *Drugi spol: Dejstva in miti; Doživeta izkušnja*. Ljubljana: Krtina.
- Beauvoir, Simone de (2014): *Etika dvoumnosti*. Ljubljana: KUD Apokalipsa.
- Beauvoir, Simone de (2018): *Starost 1: Stališča zunanosti*. Ljubljana: Opro, Zavod za aplikativne študije.
- Broeck, Sabine (2011): Re-Reading de Beauvoir "after Race": Woman-as-Slave Revisited. *International Journal of Francophone Studies* 14/1–2. Dostopno na: https://www.academia.edu/23485222/Re-reading_de_Beauvoir_after_race_Woman-as-slave_revisited (21. oktober 2020).
- Dauphin, Sandrine (1999): From Socialism to Radical Feminism: Militant foundations in Simone de Beauvoir's Work. *Labyrinth* 1/1. Dostopno na: <http://phaidon.philo.at/~iaf/Labyrinth/Dauphin.html> (21. oktober 2020).
- Derrida, Jacques (1994): Razlika. V *Izbrani spisi*, Z. Kobe (ur.), 3–28. Ljubljana: Krtina.
- Deutscher, Penelope (2008): *The Philosophy of Simone de Beauvoir: Ambiguity, Conversion, Resistance*. Northwestern University, Illinois.
- Marso, Lori J. (2012): Thinking Politically with Simone de Beauvoir. *The Second Sex. Theory & Event* 15(2). Dostopno na: <https://muse.jhu.edu/article/478359> (21. oktober 2020).
- Marso, Lori J. (2017): *Politics with Beauvoir: Freedom in the Encounter*. Duke University Press.
- Mouffe, Chantal (2018): *For a Left Populism*. Verso.
- Ranci re, Jacques (1995a): Politics, Identification, and Subjectivization. V *The Identity in Question*, J. Rajchman (ur.), 63–70. New York, London: Routledge.
- Ranci re, Jacques (1995b): Discussion. V *The Identity in Question*, J. Rajchman (ur.), 87–88. New York, London: Routledge.
- Ranci re, Jacques (2005 [1995]): *Nerazumevanje*. Ljubljana: Zalo ba ZRC.
- Stavro, Elaine (2018): *Emancipatory Thinking: Simone de Beauvoir and Contemporary Political Thought*. McGill-Queen's Press.